

Dr hab. Aldona Sopata, prof. UAM
Zakład Badań nad Wielojęzycznością
Instytut Lingwistyki Stosowanej

Poznań, 11.06.2016

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Doroty Orsson

„Syntaktische Kartografie der generativen Negationsmodelle im Jiddischen, Deutschen und Polnischen”

(Kartografia syntaktyczna generatywnych modeli negacji w jidysz, niemieckim i polskim)

Szczecin 2016

Rozprawa, która została mi przedłożona do recenzji, składa się z dwóch części: pierwszej (str. 7-46) i drugiej (str. 47-138), a także rozdziału podsumowującego (str. 139), spisu zastosowanych w pracy skrótów (str. 146-150), spisu źródeł (str. 151-153) i bibliografii (str. 154-175) oraz streszczenia w języku polskim i angielskim (str. 176-179). Struktura pracy jest bardzo przejrzysta i odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim.

Cele rozprawy zostały jasno sformułowane przez Autorkę w rozdziale wprowadzającym. Są to: sporządzenie inwentarza determinantów negacji języku jidysz, niemieckim i polskim oraz wyodrębnienie typów negacji ze względu na udział i rodzaj determinantów, a także opracowanie struktury kartograficznej funkcjonalnej negacji w języku jidysz, niemieckim i polskim na podstawie modeli generatywnych języka (str. 8). Drugim celem pracy jest, jak podaje Autorka na str. 8, przygotowanie podstawy opisu negacji w języku polskim i w jidysz w ramach metodologii generatywnej do wykorzystania w dydaktyce języków obcych. Cele pracy są ambitne i ciekawe celami ze względów poznawczych, a wyniki badań mogą mieć zastosowanie w dydaktyce języków obcych.

Rozdział drugi pod tytułem „Jiddisch – die Sprache der heimatlosen Nation” zawiera zestawienie informacji ogólnych o języku jidysz, takich jak historia tego języka, różne teorie powstania jidysz, użycie tego języka w literaturze i kulturze, powstanie standardowego języka jidysz, jego rozwój w okresie międzywojennym i powojennym oraz w czasach współczesnych. Tak szerokie przedstawienie badanego języka mogłoby się wydawać zbyt duże, gdyby praca dotyczyła często obecnie używanych języków w Europie. Jednak z uwagi na to, że w swej pracy Pani mgr Orsson zajmuje się językiem jidysz, którego historia i użycie współczesne są zagadnieniami mało znanymi, rozdział wprowadzający Czytelnika w problematykę języka jidysz jest bardzo wskazany. Literatura przedmiotu została przedstawiona przez Doktorantkę rzetelnie i wyczerpująco.

W rozdziale trzecim „Forschungsmaterial” Autorka skupia się na przedstawieniu bazy empirycznej swych badań, którą tworzą teksty literackie i prasowe w jidysz, w języku polskim i niemieckim. Doktorantka prezentuje tu również sposoby zapisu i wymowy alfabetu jidysz. Doktorantka słusznie decyduje się na użycie w pracy stosowanej szeroko transkrypcji YIVO słów w jidysz, co pozwala na ukazanie spójnego obrazu tego języka, jak zauważa Autorka na str. 24.

Rozdział czwarty „Generatives Konzept der Sprachanalyse” to klarowne przedstawienie przez Autorkę koncepcji gramatyki generatywnej. Jest to bardzo ważna część pracy ze względu na zastosowaną przez Doktorantkę metodologię badań. Pani mgr Orsson uwzględniła w swym wywodzie teorię standardową gramatyki generatywnej, teorię rzędu i wiązania czy też teorię zasad i parametrów, program minimalistyczny, a także tzw. teorię kartografii syntaktycznej gramatyki generatywnej. Rozważania te są bardzo solidną podstawą do badań empirycznych przedstawionych w dalszej części pracy Doktorantki. Cytowani przez Autorkę Cinque i Rizzi (2008) proponują szczegółowy opis struktury syntaktycznej zdania i wprowadzają do niego takie terminy jak topik i fokus. Wybór teorii tych autorów jako

podstawy badań empirycznych jest bardzo słuszny, gdyż pozwala na uwzględnienie w badaniu negacji także zagadnień związanych ze strukturą topik-fokus.

Krytycznie pragnę się odnieść do zdania Autorki w tym rozdziale ze str. 25: „Eine von den sprachwissenschaftlichen Konzeptionen der Beschreibung des menschlichen Spracherwerbs und der menschlichen Sprachfähigkeit bietet die in den früheren 50er Jahren von Avram Noam Chomsky konzipierte nativistische Theorie der Transformationsgrammatik (TG), auch Generative Grammatik (GG). ...”. Teoria generatywna, ani model TG z lat 50-ych ani żaden z późniejszych modeli gramatyki generatywnej, nie jest opisem procesu nabywania języka. Jest ona modelem języka, który uwzględnia fakt, że język jest przyswajany przez dziecko i to bardzo szybko. Modele generatywne języka są podstawą do teorii akwizycji języka i do opisu tego procesu.

W drugiej części pracy Pani mgr Orsson przedstawia wprawdzie inwentarz negacji funkcjonalnej w jidysz, niemieckim i polskim oraz omawia w rozdziale 5 poszczególne eksponenty leksykalno-semantyczne negacji funkcjonalnej w strukturach syntaktycznych tych trzech języków. Autorka uwzględnia tu zarówno wskazywane w innych analizach negatory (n-words) jak i inne elementy spełniające funkcję negacji. Tabelańcześnie Doktorantka przedstawia czynniki determinujące negację (DNF) w jidysz, niemieckim i polskim. Problematyka podjęta przez Autorkę rozprawy są złożona. Doktorantka bardzo dobrze sobie z nią radzi, co znajduje odzwierciedlenie w przemyślanej strukturze rozdziału i w dobrze dobranych przykładach.

Rozdział 6 „Generative Auffassung der funktionalen Negation im Rahmen der syntaktischen Kartografie” to analiza struktury negacji jako kategorii funkcjonalnej w jidysz, niemieckim i polskim. Analizie poddano ilość i pozycję czynników determinujących negację we wszystkich trzech językach. Autorka przedstawiła tu typy negacji ze względu na ilość i rodzaj

determinantów. Uwzględnione zostały też przykłady tzw. fałszywej negacji, a także negacji związanej z podkreśleniem danej frazy w zdaniu.

Zarówno część teoretyczna pracy jak i prezentacja oraz interpretacja wyników badań nie budzą zastrzeżeń. Analiza negacji w języku jidysz, niemiecki i polskim została przeprowadzona w sposób konsekwentny, a staranna dyskusja wyników prowadzi do przekonujących wniosków w rozdziale 7.

Pewne wątpliwości budzi jedynie fakt, że Autorka dość skrótowo przedstawiła w rozdziale 6 badania generatywne negacji innych badaczy w języku niemieckim i polskim. Doktorantka wymienia prace licznych autorów na str. 78, jednak nie omawia ich szerzej. Dogłębne przedstawienie tej obszernej literatury przedmiotu nie jest oczywiście możliwe w ramach jednej pracy, jednak nieco szersze przedstawienie prac wymienianych przez Autorkę badaczy pogłębiłoby rozważania Autorki.

Mając na względzie drugi cel pracy, jakim jest, jak podaje Autorka na str. 8, przygotowanie podstawy opisu negacji w języku polskim i w jidysz w ramach metodologii generatywnej do wykorzystania w dydaktyce języków obcych, zastrzeżenie budzi brak uwzględnienia w rozprawie literatury z dziedziny glottodydaktyki na temat dydaktyki gramatyki.

Reasumując należy stwierdzić, że pracę Pani mgr Doroty Orsson „Syntaktische Kartografie der generativen Negationsmodelle im Jiddischen, Deutschen und Polnischen” (Kartografia syntaktyczna generatywnych modeli negacji w jidysz, niemieckim i polskim) należy ocenić bardzo pozytywnie. Autorka wykazała się przygotowaniem merytorycznym i metodologicznym. Stwierdzam, że praca mgr Doroty Orsson spełnia w zupełności wymogi stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Orsson do dalszego toku przewodu doktorskiego.

Dr hab. Aldona Sopata, prof. UAM

Al. Niepodległości 4, Collegium Novum, 61-874 Poznań
NIP 777 00 06 350, REGON 000001293
tel. +48 61 829 35 00, fax. +48 61 829 35 01
dziekneo@amu.edu.pl